

A dél-koreai demokrácia köszöni, jól van!*

Szöulban elnökök jönnek-mennek. Nem szeretnék a helyükben lenni. A letartóztatott, elítélt dél-koreai államfők sorsa többnyire nem fordult igazán „felemelőre”. Igaz, a rács mögé került nagy embereket az őket váltó elnökök többnyire kiengedték, a most lemondásra kényszerült Jun Szok Jolra könnyen lehet, hogy hosszabb „ítéletidő” vár. Ideiglenes utódjai „ügyvezető államfőként” is keserves időknél nézhetek elébe – csakugyan ideiglenesen. Aztán elengedte őket az ott tényleg önálló igazságszolgáltatás. A jelek arra mutatnak, hogy a mieinkkel csaknem párhuzamosan kezdődött ottani rendszerváltás sikeresen halad tovább. Szöulban a demokratikus jogrend él és virul.

Kétszer hat órányi válság

Az egész egy nem egészen hatórás csinnel kezdődött. Nevezzük bár államcsínynek. A 2022-ben hajszállal, de győztesen megválasztott volt államügyészből lett konzervatív szöuli elnök, Jun Szok Jol besokallt a belpolitikai társbérlettől. A tavaly áprilisi parlamenti választás óta ugyanis stabil ellenzéki ellenszélben találta magát. Az akkor hengerlő liberális demokrata párti ellenzék pedig a nemzetgyűlésben rendre megszavazta költségvetési és más törvényjavaslatait.

* A cikk leadásának határideje 2025. május 4.
-- a szerk.

Ahogy az elnök utólag a rendkívüli állapot december eleji meghirdetésének alibijéül közölte: az „államellenes erők” szabotáltak, parlamenti diktatúrát erőltettek az országra, ráadásul folyamatos észak-koreai kommunista fenyegetések közepette. A Demokrata Párt megbénította Jun rendszerét, és szerinte ezzel „az alkotmányos rendet a szakadék szélére taszította”.

Tennie kell(het)ett valamit persze a rendszer védelmében. De mit tehetett nem létező teljhatalma „kiteljesítéséhez”? Egy villámgyors „önpuccsot” ötlött ki. Egyik pillanatról a másikra mert bátrát álmodni – visszatérni az ötven-hatvan évvel korábbi „katonás rendhez”. Tavaly december 3-án késő este rendkívüli állapotot hirdetett. „Rendvédelmi erőket” parancsolta a nemzetgyűlés köré, hogy adott esetben gyűjtsék be az oda tartó ellenzéki képviselőket.

Csakhogy mihelyst a nagyérdemű erről tudomást szerzett, hiába tiltották be a tüntetéseket, villámmozgósítással és tömegdemonstrációkkal reagált. Körbevették a parlamentet, hogy az ellenzéki demokraták bejuthassanak a szöuli épületbe, amikor Jun tetteiről szavazást tartanak. Az ellenzék vezére is egy kerítésen átmászva hatolt be az épületbe. És ha már bent voltak, döntöttek Jun ideiglenes elmozdításáról.

Az elnök – elhamarkodott intézkedésének kudarcát látva – mindössze hat óra múltán visszavonta a rendkí-

vüli állapot meghirdetését. Ám a közállapotok ekkortól mindenképp rendkívülinek bizonyultak. A politika mentén kettészakított társadalomban az egyre hevesebb pró és kontra tüntetések folytatódtak.

Jun egyik legszorosabb szövetségese, a hadiállapot kihirdetésének ötletgazdája, az akkori védelmi miniszter később azt állította volt főnöke védelmében, hogy szó sem lehetett puccsról, hiszen olyan csekély erőket mozgósítottak a „régí rend” védelmében, ami inkább jelképes gesztusnak volt tekinthető.

A nemzetgyűlés december 14-én véglegesítette az alkotmányos felelősségrevonási (impeachment) eljárást, vagyis kétharmados többséggel – ráadásul az elnök pártjából 12 képviselő támogatásával – alkotmányos vádat emelt Jun ellen, akit felfüggesztettek hivatalából, és a bíróság elrendelte őrizetbe vételét. A hatóságok pedig érvényt szereztek a döntésnek. Így Jun lett az első még hivatalban lévő dél-koreai elnök, aki ellen elfogatóparancsot adtak ki.

Első nekifutásra a jól fölszerelt elnöki testőrség némi katonai erősítéssel meghiúsította Jun letartóztatását. Második nekigyürkőzésre több ezer fős egységgel ostromolták meg az államfő barikádokkal körülbástyázott rezidenciáját. Újabb hat órát vett igénybe, amíg a buszokról, létrákról bejutó hatósági „végrehajtóknak” az elnök – „a fölösleges erőszak elkerülése érdekében” – megadta magát.

A parlament környékén több tüntetésre került sor, mind a konzervatív Polgári Erő Pártja (Jun támogatói), mind a volt elnök ádáz ellenfelei szervezésében. A bukott államfő hívei igazságot követeltek, ellenségei az

igazság visszatértét ünnepelték szlogenjeikben.

Az elítélt később videó-üzenetben kért elnézést a publikumtól, hogy „nem sikerült mindenben megfelelnie az elvárásainak”. De saját ügyében persze – az ilyenkor megszokott gyakorlatnak megfelelően – koholt, mondvacsinált vádakát és politikailag motivált „boszorkányüldözést” emlegetett. Ám ez mit sem változtatott sorsa rosszra fordulásán.

A nagyjából párhuzamosan, ha nem is ugyanabból az irányból fakadó rendszerváltozás sok elemző szerint jelentős különbségeket sejtet Dél-Korea és némely kelet-európai fordulat között. Mifelénk – akárha hasonlóan demokratikus hagyományok híján – a jogrendszer kerekerei itt-ott olykor csikorogni hallanak. Szöulban működni tetszik az igazságszolgáltatás. Az ügyészség rendre vizsgálatot, nyomozást indít, bárki legyen is a gyanúsított. (Szűkebb térségünkben ezen a téren – a régi szóhasználatlall élve – „még akadnak kihasználatlan tartalékok”!)

Junt megfosztották minden korábbi előjogától. Egy Szöul közeli börtönbe szállították, ahol magánzárka és „diéta” várta. Meg bírósági meghallgatások, ahol – főleg eleinte – némaságba burkolózott. Mi tagadás, egy dél-koreai elnöknek nem lehet könnyű a „szöuli Rózsadombon”, a hannamdongi dombtetőn megbúvó, népes saját testőrsége őrizte palotájából átszokni a rideg rács mögé, a pompás fogadások helyetti sittkosztra és alvási körülményekre.

Hős a hűvösön, forró indulatok

Tíz négyzetméteres magáncella, földre terített matrac, tévével együtt is „puritán berendezés”. Borsózöld

egyenzubzony a rab azonosító számával sorozatgyilkosok, hírhedt bűnözők közelségében. Ebédre híg húsgombóclevés, szárított zöldségek némi hússal és a hagyományos koreai savanyúsággal, kimcsivel. Nem egy elnöki lakosztály.

Ez a fogsága nem bizonyult hosszúnak, egy szöuli bíróság „eljárástechnikai hibákra” hivatkozva felfüggesztette fogva tartását. Március 8-án, pár hét után szabadult. A nyilvánosság előtt nem mutatkozott. Némi huzavona után késznek mutatkozott arra, hogy elhagyja pompás elnöki rezidenciáját, és egy 37 emeletes toronyház egyik lakásába költözik. Legszorosabb követői, hitvese, tucatnyi kutyája-macska és rajongóinak egész raja követte.

És perek egész sora! Elvégre jön a számonkérés, méghozzá a hadiállapot kihirdetése miatt alkotmányellenes lázadás vádjával. Márpedig ez a helyi Btk. szerint a legsúlyosabb bűncselekmény. Amióta egyik elődjét, Cson Du Hvan extábornok diktátort még a 90-es években, mandátuma lejártá után elítélték, több későbbi utódja is hasonló sorsra jutott. De Jun Szok Jol lett az első hasonló váddal szembenező, ráadásul már hivatali idejében lekapcsolt elnök. Jun ügyvédei persze az államfői hatalom legitim használatáért mutatták be a decemberi „sajnálatos eseményeket”.

A jelek arra mutatnak, hogy az ottani rendszerváltás óta a jogrend

nagyobb szilárdságot mutatott, mint egyebütt némely alaptörvény. Maradtak további peres eljárások, jött az elzárás, kihallgatások. És a magánzárka a Szöul-közeli ÚJjang börtön dermedt falai között. Ne felejtsük, még vezető ügyészként a

Jun Szok Jol

most megbukott elnököt – két elődjét és a Samsung vezérét – is ugyanitt tartották fogva. De még közvetlen „előfutárát”, Pak Gün Hje asszonyt (egy korábbi diktátor leányát) is éppen ő, Jun államügyész juttatta rács mögé. Magára nézve persze mindezt méltatlan eljárásnak tartja.

Az Alkotmánybíróság végül április elején egyhangúlag (!) az elnök leváltásáról döntött. Helyére ideiglenes ügyvezetőként

a korábbi kormányfő Han Dok Szu lépett. Ám a Demokrata Párt képviselői ellene is impeachment eljárást kezdeményeztek – megint sikerrel, mert ő meg vonakodott attól, hogy új alkotmánybírákat nevezzenek ki. Utódja – újfent igencsak átmenetileg – egy miniszterelnök-helyettes, az addigi gazdasági és pénzügyminiszter, Csve Szang Mok lett. Végül az Alkotmánybíróság 7:1 arányú döntéssel elutasította a Han elleni vádemelést, és visszahelyezték „ügyvezetői” posztjára. Ezen a poszton kérészetűnek bizonyult utódja visszazökkent a pénzügyminiszteri bársonyszékbe.

Hogy mi vár a bukott elnökre? Jun Szok Jol „nyugdijas” államfői apanázsát megtizedelték. Addigi személy-

zetétől – titkárság, testőrség, gépkocsivezető – megfosztották. Elvonták tőle még azt a lehetőséget is, hogy a szülői Nemzeti Temetőben lelhesse meg örök nyugalját, bár a 64 éves jogász és most már csak volt politikus mostanában aligha ez köti le. Marad a hosszú időzés a rács mögött. Akár életfogytig, ha nem ítélik halálra. És dermedt várakozás, hátha egy kései utódja megszánja, és szabadon bocsátja, mint rabosított elődjait. A halálos ítéletnek csekély a valószínűsége, hiszen 1997 óta Dél-Koreában nem hivatalos moratóriumot tartanak érvényben a kivégzések végrehajtására.

Új elnökválasztás, maradandó feszültséggel

Miután az Alkotmánybíróság is jóváhagyta a Jun fölmentésére irányuló kezdeményezést, meghatározott időn belül dönteni kell a leendő államfő személyéről. Az utódválasztás napját 2025. június 3-ra jelölték ki.

Jun távozása után mindkét politikai tábor tüntetett. A volt elnök hívei szerint „ebben az országban teljesen összeomlott a jogállamiság. És a végéig harcolni fogunk.” „Odaát” azt skandálták, hogy „éljen az igazság”. Vezérszónokuk arról beszélt, hogy Jun letartóztatásával nagy lépést tettek az alkotmányos rend helyreállítása felé. Tették ezt mindkét oldalon szabadon, tiltások és retorziók nélkül.

A belső küzdelmek új szakaszba léptek. Jön az előrehozott elnökválasztási kampány, netán még több indulattal. A közvélemény-kutatások a legnagyobb győzelmi esélyt a demokraták vezérének, Li Dzse Mjongnak jósolják. A még mindig csak 61 éves politikus már 2022-ben indult Jun

ellen az elnökségért, és csak hajszálal, Dél-Korea történetének legkisebb különbségével (0,7 százalékkal!), alulmaradt. Most fordulhat a kocka. Ráadásul Lit tavaly egy merénylő késsel nyakon szúrta, sebészeti beavatkozásra szorult. De felépülve mindez csak dagasztotta amúgy is feszes vitorláit.

Igaz, a népszerű Linek is akad egy-két problémája a „szórszálhasogató” dél-koreai jogrenddel. Bár egy bíróság idén márciusban fölmentette az állítólagos korábbi választási kihágások vádjai alól, az államügyészség – tán a közelgő választásokra tekintettel – fellebbezett a Legfelső Bíróságnál. Aprócska probléma, hogy akadnak még ellene a korrupción át a vesztegetésig terjedő vádak. Hamarosan kiderül, hogy az eljárási huzavonák befolyásolhatják-e a választási kampányt és végkimenetelét.

Időközben – a működő jogrend nagyobb dicsőségére – a Legfelsőbb Bíróság felülbíráta az alsóbbrendű ítélszék döntését. Eszerint Li öt évig nem is indulhat(na) politikai tisztségért. Konzervatív körökben sokan arra agitálták az ügyvezető elnököt, Han Dok Szu-t, hogy a több miniszteri és kormányfői poszton bizonyított technokrata is dobja be a kalapját, és konzervatív színekben netán nagyobb eséllyel igyekezzen megátolni az ellenzéki frontátörést és induljon a legfőbb tisztség immár tartós posztjáért. Han április legvégén – itt így működik a törvényesség! -, csakugyan visszalépett ideiglenes elnöki tiszttől, hogy föl lépjen az öt évre szóló „állandó” államfői posztért. Egy óra múlva az újfent átmenetinek vélt utód is lemondott, jött egy kabinetjársa. Hat hónap alatt a hatodik elnök? A szülői

üzlet a tatarozás alatt is működik. A konzervatív párt időközben egy volt munkaügyi minisztert választott elnökjelöltjéül, így kereshetik köztük a kompromisszumot. A verseny, a hajrá időszakára, újfent nyitottá vált. Csak reménykedni lehet, hogy a tábornoki kar is így látja.

Számos esélytelen ellenjelölt szállna szembe vele. Ezért konzervatív körökben sokan arra agítják a mostani ügyvezető elnököt, Han Dok Szut, hogy a több miniszteri és kormányfői poszton bizonyított technokrata is dobja be a kalapját, és konzervatív színekben netán nagyobb eséllyel igyekezzen megátolni az ellenzéki frontáttörést és induljon a legfőbb tisztség immár tartós, ötéves posztjáért.

Ahogy az államfő végleges eltávolításáról szóló döntését indokló főbíró is megerősítette: Jun megszegte elnöki kötelességét, önkényesen meghaladta alkotmányos jogosítványait, és ezzel túllépte az elnöki büntethetlenség (immunitás) határát.

Tagadhatatlan, hogy az országot mély politikai válságba sodorta. Az elítélt mindezt tagadja. Akárhogy is, többször fölvetődött egy olyan alkotmánykorrekció lehetősége, amely még pontosabban fölvázolja a hatalmi ágak különválasztását. De ez aligha valószínű, mert a közelmúlt eseményei legalább ilyen erővel bizonyították a jogrend stabilitását.

Aligha várható – bárki legyen is a következő államfő –, hogy a Koreai Köztársaság alapjaiban megváltozna. Az elmúlt hónapokban a társadalmi szétszakítottság és feszültség egyre fokozódott. És amíg Jun rezidenciájánál az öt védelmezők a hivatalos hatóság erőivel csaptak össze, az utcákon a két tábor hívei azóta is

rendre egymásnak feszülnek. Aztán beindul az elnökválasztási kampány, a szenvedélyek gyanítható tovább korbácsolásával.

A Koreai-félsziget kényes külső környezete

Egyidejűleg a dél-koreai gazdaságot is megviselte a „pancserpuccsot” követő huzavona, és a választási kampány sem segít a korábban egy „kis tigris” rohamában fejlődő gazdaságnak. Az elemzők alacsonyabb növekedési ütemet prognosztizálnak. A válságfolyamatot a tőzsdék is tükrözték. A többhavi krízis alatt érezhetően csökkent a lakossági fogyasztás. A tartós belpolitikai bizonytalanság a befektetői hangulatra sem hat kedvezően.

Erre csak ránehezedett Trump elnök „vámháborús” nyomása. Ennek jegyében a józan szöuli politikaformálók készen mutatkoztak a washingtoni alkura. Erről írt valaha Trump sikerkönyvet – a tőle megszokott szerénységgel – *Az üzletkötés művészete (The Art of the Deal)* címmel. Amint a Fehér Ház régi-új lakója 25 százalékos vámokat rótt ki a dél-koreai importtermékekre, igaz, az intézkedést – az autó- és acélipar kivételével – menten 90 napra fölfüggesztette, a szöuli kormány azonnal elküldte két illetékes miniszterét, az ipari és pénzügyi tárca vezetőjét, hogy Washingtonban „művészkedjenek az üzletekkel”.

A hírneves politikai alkusz rögvést kivételeket tett azokkal a high-tech cikkekkel vagy alkatrészekkel gyártó cégekkel, amelyek amerikai partnerek „keze alá” dolgoznak. Így kedvező elbírálásra számíthatnak a félvezetőkkel, csipekkel, okostelefonokkal és laptopokkal kapcsolatos üzletek.

Ennek kedvezményezettje lehet például a Samsung dél-koreai óriás, amely rengeteg részegységet, főként kijelzőket szállít más vállalatoknak – beleértve az Apple iPhone telefonjait is. Ugyanakkor a Samsung okostelefonjait az amerikai Qualcomm processzorai gyarapítják. A termelési összefonódás tehát adott az amerikai–dél-koreai alkuhoz. Hiszen a népszerű iPhone-ok igencsak megdrágulnának a borzasztóan borsos vámtarifákkal.

Az amerikai elnök – bevett szokása szerint – derűlátó, hogy létrejön egy mindkét ország számára kedvező megállapodás. Persze hozzátette, hogy hasonlóan készek tárgyalni más államokkal is, akik hajlanak az alkura az Egyesült Államokkal. Külön pikantéria, hogy a mindenkinél durvább vámtarifákkal sújtott Kína óva intette azokat a partnereit, akik szélesebb körű együttműködésről tárgyalnának Washingtonnal – a „zsarolással” dacoló Peking rovására.

Így hát csakugyan „nem könnyű tárgyalások” vártak az amerikai meghívásra Washingtonba sietett szülői tárcavezetőkre. A régi-új pénzügyminiszter a „nyitott kapuk” jegyében szeretné megerősíteni a kétoldalú kapcsolatokat, a kölcsönös előnyök érdekében. Nyilván mindkét fél igyekszik kivételeket vagy csökkentéseket elérni, de az amerikaiak a kínai kereskedelmi kapcsolatok dél-koreai visszafogását is várják. Egyben alkudozni akarnak a Dél-Koreában állomásozó, stratégiai fontosságú katonai jelenlétük költségeinek „újraosztásáról” (vagy áthárításáról). A szülői miniszterek a szövetség erősítését hangsúlyozzák, mélyítsék együttműködésüket a hajógyártásban és egy alaszka gázprojektben,

de a katonai kérdéseket most inkább nem is vennék napirendre.

Teljesen nyilvánvaló, hogy a folyamatos észak-koreai fenyegetettség közepette továbbra is szükségük van az amerikai védernyőre. Persze nem mindegy, milyen áron, a mégoly nyomasztó fenyegetettség légkörében sem.

Az északi sztalinista monarchia, élén a kőkommunista Kim-dinasztia immár harmadik uralkodójával, Kim Dzsong Ünnel rendre feszegeti katonai izmait, újabb és újabb rakétafajtákkal lődöz át Korea és Japán fölött, és nukleáris robbantásokkal fenyegetőzik. Az utóbbi időben pedig már nemcsak ódon fegyverekkel és munícióval támogatja Oroszország ukrajnai invázióját, hanem több ezer katonával is. Ha ez sem volna elég, a ki- és beszámíthatatlan Trump köréből megszelleztették, hogy a régi-új amerikai elnök miért is ne találkozhatna ismét a phenjani diktátorral.

Mindez nem könnyíti meg a szülői kötéltáncot. Hiszen az északról folyvást fenyegetett Dél-Koreának alapvető katonai szövetségese a védőpajzsot nyújtó Washington. De emellett rendkívül fontos kereskedelmi partnerük Peking és Tokió is. Ráadásul a leendő elnök gyaníthatóan tartani fogja a konzervatív Jun irányvonalát az egykori gyarmatosító Japán konzervatív kormányzatával javuló kapcsolatápolás terén. A világgazdasági fölfordulás közepette nyilván szükségük lehet a bimbózó kínai–japán–dél-koreai gazdasági kapcsolatok további erősítésére is. Nem egy laza libikóka, a világpolitikát és a globális gazdaságot fölforgató újabb Trump-érában.

Bizakodnak a régi koreai közmondás igazságában: könnyebb egy nehéz dolgot együtt fölemelni!